

DESPRE IARBĂ

– IPOTEZE DE LUCRU–

Există în om o predispoziție înăscută pentru regnul vegetal, care îi subliniază fragilitatea și umilinta biblică, care îi estompează preocupările materiale până la dispariția acestora, care îl îndepărtează de coruptibilitatea ființei sale. Dintre toate formele existenței omenești ideale, numai una nu poate fi ignorată în niciun fel: *existența* în regnul vegetal. Odată ce găsești acest *loc*, sentimentul puterii dispare și ai experiența isihiei a celor ce se „liniștesc cu sfințenie” (Grigorie Palama).

În spațiul indicibil al unei câmpii, abandonat de vanități, ai posibilitatea rară „să înveți ce e Cristos”, „să înveți cine este Cristos”. Ființa lui poate lua acea formă prețioasă a conceptului vegetal, ademenindu-te cu bogatele lui însușiri. Fără să fie gândită în niciun fel, lipsită de organizare și formă, exclusă de orice logică omenească, *iarba* are însușirile și funcția lui Dumnezeu. „Acolo unde avem dreptate (o dreptate omenească, evident) nu crește nici o floare” afirmă Yehuda Amichai într-o superbă reflecție. *Iarba* este acel concept în care energiile deulănțuite depășesc orice potențial omenească.

După Grigorie Palama, ierburile pământului sunt întrutotul însuflețite, de un suflet care nu este rațional, dar care este capabil să pună în mișcare energiile mari ale universului. „Dacă nu e rațional, este de părere Grigorie Palama când se referă la un astfel de suflet, trebuie să fie măcar sensibil sau *natural (vegetal)*. Dar nici una din aceste calități nu vedem cum ar mișca un trup fără mădulare. Iar vreun mădular organic nu vedem să aibă nici pământul, nici cerul, nici alta din stihiiile ei. Fiindcă tot organul e compus din diferite substanțe. Însă fiecare dintre stihii are o substanță simplă și mai ales cerul” (150 de capete despre cunoștința naturală, pct.3). O astfel de *iarbă* i-a fost dată ființei omenești, mustind de substanța simplă a cerului divin, încărcată cu înțeleșurile dominatoare ale acestuia. Dealtfel, sufletul omenească „prin firea sa este o esență înțeleșgătoare” (G.P.).

***

Prin *iarbă* omenirea își recâștigă divinul din sine. O astfel de idee o găsim cu precădere în existența după prima simplitate, a eremiților. *Iarba* acesta acaparează pe de-a-ntregul ipostaza nemișcată a călugărului.

Iarba nu este nicidecum o alcătuire nulă, lipsită de sensul durabil al creatorului. Orbul din Evanghelie, dincolo de orice *cunoaștere*, „vede oamenii ca pe niște arbori ce umbă” (Marcu 8, 24). În cuprinsul învățăturilor către fiul său, Neagoe Basarab îl numește pe acesta „stălpărea mea înflorată”. Se pune întrebarea dacă Dumnezeu are cunoștința *ierbii* așa cum o realizează oamenii, cu toate simțurile. Cum Iisus a mers pe câmpurile terestre și a cunoscut iradierea *ierbii*, ne putem lăsa în voia acestei

aventuri intelectuale dacă înțelegem că „nu poate veni cineva de la Tatăl decât prin Fiul” (Ioan 10, 9). Văzut din această perspectivă, regnul vegetal terestru nu este decât o imitație materială a *ierbii*. Acest concept despre *iarbă* asigură o posibilitate de evadare în Dumnezeu și anulează orice gol al minții omenești. Elipsele vegetației nu mai sunt atât de îndepărtate și prin ele Dumnezeu se dăruie pe sine, într-o formă covârșitoare.

Iarba freamătă ca o adiere care o situează dincolo de ea însăși, dezvoltând acel abuz al imaginației care transcende divinitatea.

***

Chiar „locul unde fusese răstignit Iisus, era o grădină” (Ioan 19, 41). Această schiță de decor, minimală, este de ajuns pentru a descrie locul în care s-a petrecut drama cea mai cumplită a omenirii. Referindu-se la acest *loc*, părintele Andre Scrima obișnuia să amintească de senzațiile efluvilor răcoroase ale vegetației care, de multe ori, se transformau cu ușurință într-o „aluzie la prima grădină păstrată în memoria umană, paradisul”. (*Comentariu la evanghelia după Ioan*, Humanitas, 2003, pag.103). După ce Iosif, ucenicul lui Iisus, a luat trupul acestuia de pe cruce, femeile devotate l-au înfășurat în fâșii de pânze vegetale și l-au înmiresmat cu o „amestecătură de aproape o sută de litri de smirnă și de aloe” (Ioan 19, 39). Scena funerară este relatată de părintele Scrima, după evanghelia lui Ioan, în felul următor: „Sinopticii menționează, iarăși, sosirea, foarte de dimineață, a femeilor la mormânt tocmai ca să încheie ungerea trupului cu miresme. Nimic asemănător la Ioan. El pune accentul pe motivația profundă a prezenței Mariei din Magdala în locul acela, pe teribila mâhnire personală, pe sentimentul de absență iremediabilă semnată întotdeauna și pentru totdeauna de un mormânt. E iarăși potrivit să ne oprim asupra unui alt aspect foarte special al *Evangheliei lui Ioan*, anume prezența și rolul femeilor în narațiunea lui, mai ales că asistăm acum la ultima apariție a acestei figuri feminine, Maria din Magdala.” (*Comentariu la...*, pag. 105-106). Prin esența sa, miresmele de mirt și de aloe sunt de proveniență feminină, iar odată cu ele se produce o transmisie de iubire. Această filiație de esență vegetală înprospătează trupul inert, refăcându-i continuu harul și frumusețea neperisabile. Veți spune că abuzul acesta de imaginație, când vorbim despre un transfer de substanță divină de la regnul vegetal la trupul omenească, poate fi dăunător atâta timp cât dogma îl ignoră. Dar această intuiție hazardată ar putea fi o argumentație la ființa care memorează, într-o primă abordare, fizică, *iarba* (postura în care *iarba* nu este numai locul în care s-au petrecut

evenimentele, ci întreaga încărcătură de senzații și sentimente care au scos în evidență acea întâmplare).

În *Evangelhia după Ioan* natura vegetală apare ca o inundație neașteptată de miresme și hleiuri oleaginoase, care contribuie cu prisosință la desăvârșirea parabolei biblice. Să ne imaginăm scena în care Maria Magdalena, după tragicul sfârșit al lui Iisus, vine la mormânt, singură, pe întuneric, când zorii încă nu se revărsaseră ca o resurrecție a luminii. Femeia trecea prin aerul verde al plantelor, aproape atingându-le, iar acestea par că îi respectă durerea cu o imensă compasiune. Odată cu trecerea ei, femeia pare că răspândește calmul religios al ierburilor dimprejur, contopindu-se sfâșietor în armonioasa lor alcătuire. Astfel, iarba își găsește temeiul deplin în sublima idee a micului cimitir cu un „mormânt nou, în care nu mai fusese pus nimeni.” (Ioan 19, 41) Ciclurile vegetale sugerează „jertfa nesângeroasă”, cu atât mai plină de semnificații. Iarba, în această alegorie, relevă un sens al tragicului, altul decât cel din înțelesurile omenești. Niciodată nu ni se va șterge din fața ochilor imaginea ierburilor din micul cimitir, rămase pururea în acea mișcare clandestină, lovindu-se protec- tor unele de altele în urma Mariei din Magdala.

După înviere Isus „nu va mai parcurge distanțele geografiei noastre terestre.” (A. Scrima, *Comentariu la...*, pag. 120) Cel mai adesea, drumurile străbătute de Isus sunt închipuite pe câmpiile fantastice de pe linia orizontului, năpădite de ierburi, dincolo de această lume, dezvoltându-se unele din altele într-o construcție neînțeleasă pentru oameni. Acest corp trecând prin *ierburile* neîncepute este cât se poate de real atâta timp cât Isus, după înviere, coboară în mijlocul omenirii can- tr-un replay nesfârșit, arătându-i acesteia „mâinile și coasta Sa.” (Ioan 20, 20) Va recunoaște omenirea, tulburată de rănilor înspăimântătoare, această apariție identică? În această imagine nu lipsită de oarecare regie, singurul argument care asigură veridicitatea *scenei* este chiar iarba de mirt și aloe care, dăruită cu metamorfozele miresmelor, recompune cu delicatețe trupul lui Isus, la fel de proaspăt și încărcat de sensuri. El este văzut iarăși și iarăși, trecând prin lumina blândă a plantelor, așa cum în viața terestră a fost văzut venind și stând în mijlocul ucenicilor, vorbindu-le acestora despre pace și iubire.

***

Care ar fi cea mai plăcută amintire a omenirii dacă nu imaginea raiului vegetal de un verde neînceput, acolo unde, într-o dispoziție elegiacă, pământul „din care a fost luat” întâiul Adam, era plin de lanuri sălbatice încărcate de poame și semințe grele. După acest tărâm suspină omenirea fără încetare, de la pierderea lui ca pe o copilărie irecuperabilă, lamentându-se cu justificări de tot felul.

Pe de altă parte se poate aduce în discuție o *memorie a plantei*. Pare o idee cât se poate de excentrică, lipsită de conținut, dar există destule elemente în teologie, alchimie, dar mai ales în filozofia culturii care surprind sau vorbesc despre o *memorie a ierbii*. În acest caz este necesar de precizat că facem referire la o memorie afectivă, încărcată de sensurile ancestrale ale existenței, asemănătoare cu o raclă nepieritoare, fără să se confunde cu memoria fidelă a trecutului. Admirabilul poet Cesar

Vallejo, într-un text din „poemele umane” arată că, pentru reținerea minunatelor detalii ale existenței omenești, ar trebui un „organ special, încă necunoscut,/ al trupului uman, și s-ar putea atunci susține/ că, în momentul prec- is când un asemenea organ/ funcționează din plin,/ e- așa neprihănit, fără răutate, credinciosul,/ c-ar putea aparține regnului vegetal” (trad. Mihai Cantuniari).

Iarba reface trecutul și îi redă acestuia carnea tânără a copilăriei. De pildă, simțurile sunt readuse inexplicabil din memoria lor perisabilă atunci când, fără vreun motiv, strivim un fir de iarba între dinți, punând în mișcare torentul nimicitor de senzații omenești pe care zeii înșiși au fost pizmași.

Iarba stimulează faptele de clarviziune situate în prelungirea stării spirituale omenești. Omul devine conștient că a primit darurile fără seamăn ale Creatorului. Un copil care primește un pumn de cireșe este transfigurat de inocenta fericire a darului rubiniu tocmai din acest motiv ascuns în inconștient. *Iarba* este începutul îndepărtat al omului, verdeata primitivă din care a erupt cu brutalitate regnul vegetal.

***

Într-o imagine magistrală, în mijlocul unei câmpii, între doi munți apoteotici, Miquel de Unamuno, nota în celebrul său Jurnal intim, că „sentimental peisajului este un sen- timent creștinesc, (...) un reflex al cerului, un semn al tihnei sale”, „o cufundare în calmul etern.” După o deducție aleatorie putem crede că această revărsare în „calmul etern” nu este decât ultimul eveniment al vieții omenești, dincolo de care această performanță este posibilă. Poate și acest argument tulburător, credința că dincolo de moarte va sta în mijlocul unei câmpii impecabile și între doi munți apoteotici, l-a făcut pe Dimas, tâlharul care și-a găsit sfârșitul odată cu Isus, să se îndure de acesta: „Pomeneste-mă, Doamne, când vei veni în împărăția ta.” Câmpia se transformă într-un material nesfârșit de reflecție, în care *iarba* îți dă starea primordială a creației, inocentă și lipsită de coruptibilitate, în „desfătarea și bucuria de plantele ei nemuritoare”.

Într-un poem apăsător, poetul alexandrin Giuseppe Ungaretti, la vârsta la care ajunsese „aproape de marea tăcere”, dimineța, la ceasurile acelea fragede când lu- mina răsăritului de soare inunda străzile Romei, era fulgerat de gândul că înflorirea „amănuțită” a mimozei de pe pervazul ferestrei era un semn atât de convingător încât acesta l-a determinat să scrie că „niciun lucru nu moare/ dacă ne revine mereu aparența lui” (trad. Ilie Constantin). Bătrînul Ungaretti, care în acea perioadă locuia la Roma, obișnuia să privească ore în șir mica plantă din încadramentul ferestrei, ca pe o ființă sangvină. În acest fel, ansamblurile întunecate ale morții își pierdeau din monstruoșitate și se decantau în înflorirea mimozei.

Se pune întrebarea dacă moartea este o răsfrângere a vârstei juvenile, o revenire la forța și exercițiile primelor descoperiri inițiatice. Cel mai adesea, copilăria rămâne închisă ca-ntr-o păstaie, în concepția de *iarbă*, gata, ca la orice mireasmă care s-o trezească, să-și înceapă o existență în copie. Astfel, *iarba* este atașată de „corpul muritor” mai mult decât am crede noi. Să luăm, de pildă, grădina bunicilor crescută în neorânduială, pe care aceștia

o numesc cel mai adesea *raiul pe pământ*. Această lipsă de organizare elimină orice formă de nedreptate, de intervenție *dinafară* și se constituie în felul cum dogmele au conceput edenul primar. Raiul stă tocmai în această iluzie care elimină materia perisabilă și păstrează miresmele, metamorfoza, minunatul aer al metaforei. După Filocalia tradusă și adnotată de Părintele Dumitru Stăniloae, se poate vorbi de o *duminică a ierburilor* care coincide cu ziua a șaptea, după asemănarea căreia Dumnezeu a „sădit” raiul, „ca pe unul ce avea să însemne veacul viitor”. „Raiul, arată părintele Stăniloae, are deci o semnificație eshatologică. E pus chiar în început sfârșitul desăvârșit și veșnic. Dacă lumea a fost făcută înainte de om, raiul a fost făcut după om, ca țintă spre care trebuia să înainteze omul și prin efortul lui. Adică raiul de la început trebuia să fie dezvoltat prin om într-un rai și mai desăvârșit. Și toată creația trebuia să fie făcută ca acest rai.” Teologul Nichita Stăniloae vorbea despre Dumnezeu și lacrimile sale din care crește fără încetare „semănătura verde a nepătimirii”, până la „spicul cunoștinței dumnezeiești”, legându-și rodul bogat în „grăuntele cuvântului”. Este destul de ușor de remarcat faptul că autorul, pentru a sugera *înțelesurile dumnezeiești*, recurge la elemente din visteria verde. După funcția senzorială, realizăm că odată cu *iarba* eternitățile se însuflețesc. Această incoerență vegetală stimulează libertatea primitivă, vitalitatea nestăvilită a ființei.

***

Într-o poezie dedicată amantilor și primăverii deopotrivă, Goethe a scris următoarele versuri: „Trandafiri să joace-n soare/sieși, trandafir ascuns” (trad. Șt. Aug. Doinaș). Este o imagine arzătoare în care trumful iubirii își găsește, în sfârșit, înțelegerea în potirul rozei. Detaliile iubitei clocotind de pasiuni amoroase sunt absorbite de caliciul exfoliat, din care tocmai au fost zămislite acestea, redându-i trandafirului floarea cea nouă care se va desface în primăvara următoare. O reprezentare fascinantă a relațiilor tot mai complicate așa încât, floarea nu se dezvăluie într-un cosmos rece, ci se absoarbe continuu pe sine în substanța divină din care a fost creată. Planta este spiritualizată în acest fel cu însușirea neprihănită a iubirii care nu este nu este altceva decât misterul învățăturilor cristice, iar imaginea ei este suprapusă peste locul perfect din *cântarea cântărilor*.

Sunt cunoscute îndeobște pasiunea și studiile despre regnul vegetal făcute de germani încă din secolul al XIX-lea, precum și călătoriile inițiatice pe care aceștia le făceau cu regularitate în munții din Europa centrală. O serie de astfel de *lucrări de științele naturii* a elaborat scriitorul și biologul Rudolf Steiner. Acesta a susținut ideea că, într-un moment de grație, dacă privești o roză dintr-o grădină asemănătoare cu aceea din *Metamorfoza plantelor* de Goethe, de pildă, „nu poți ști niciodată cât din realitatea trandafirului există în reprezentarea ta. Tu vezi trandafirul, vezi roșul lui exterior, forma lui, împărțită în petale separate. S-ar putea ca înăuntrul acestui obiect să mai existe ceva care nu se arată în afară. Tu nu știi cât adevăr despre trandafir există în reprezentarea ta” (Conferința 1, Berlin, 20.01.1914).

***

Iarba reface cu fidelitate *locul* copilăriei, grădina întâiului Adam, acolo unde își are originea perfecțiunea. Într-un poem de o piosenie năucitoare, Alberto Caeiro se întristează de existența omenească din care lipsește adevărul simplu „pe care-l deține o floare atunci când ea înflorește” așa încât, lumina galbenă care irumpe din caliciul acesteia, face „să vălurească munții și văile.” Seduși iremediabil de prospețimea câmpiei, copilul Caeiro și copilul Isus hălăduiesc cât e ziua de lungă prin lanurile sălbatice cu mirosuri crude. Răpus de recunoștință, poetul se va destăinui în superbul lui poem că numai Isus l-a făcut să vadă cu adevărat „tot ceea ce există într-o floare.” (*Paznicul turmelor, VIII*, trad. Dinu Flămând). Revelația aceasta se produce întotdeauna *dinăuntru în afară* pentru simplul motiv că numai în abundența sinelui religios lanurile sălbatice cu mirosuri crude nu au finalitate. Ideea aceasta decurge dintr-o muncă plină de înțelesuri creștine, în natura în care rădăcinile sănătoase ale plantelor dau vigoare și armonie pământului, și ne săvârșesc caracterul omenesc pentru totdeauna.

Iarba presupune renunțarea la identitatea exterioară și reîntregirea în *totul* sacru, în substanța superioară de natură divină, acolo unde trupul își recapătă înfățișarea de copil din care spiritul a fost dezvelit cu brutalitate. Astfel poetul Caeiro, când ieșea în afara satului, însoțit de micul Isus, nu se plimba pe câmpurile de sub el, ci prin substanța acestora. Iazuri proaspete de iarbă sălbatică se amestecau unele cu altele în bătaia vântului. A hoinări îndelung prin astfel de locuri te substituie tuturor ființelor create de Dumnezeu, devenind simplu și religios.

Dumnezeu are o existență reală în voluptatea regnului vegetal și toate gândurile noastre își găsesc o împăcare calmă în această parabolă. O idee asemănătoare o găsim la Sfântul Augustin, potrivit căreia „nimic nu există în intelect care să nu fi existat mai înainte în simțuri”. La John Locke, această cugetare senzuală este reluată în următoarea formulă: „nu apare nici o idee în minte înainte ca simțurile să fi adus vreuna acolo.” (din *Eseu asupra intelectului omenesc*)

***

Să privim încă o dată pictura lui Salvador Dali, *Trandafirii sângerânzi* (ulei pe pânză, 1930). Este o reprezentare suprarealistă a pântecului însângerat din care viața se naște chinuitor, cu un dramatism fără limite, care i-a fost dat spre desăvârșire femeii de către zei. Din rana abdomenului se ivesc patru trandafiri însângerați. Potirul rozelor este îmbibat de sângele vâscos care se scurge pe picioarele goale. Cu această imagine violentă Dali îi transferă privitorului chinurile propriei nașteri, așa cum a fost sfâșiată ființa din viața de dinaintea lui. Roza este floarea splendidă a Fecioarei, iar potirul ei, cupa minunată în care este adunat sângele jertfei, care dă pe dinafară. Pântecul femeii, la fel ca un vas scump, păstrează în el trupul copilului viu, imitând faptele Fecioarei, iar jertfa nașterii este simbolizată de trandafirii sângerânzi. Cum am putea ilustra mai bine cel mai blând dintre mistere decât cu strigătul lui Dali: „Acum totul fusese explicat! Geniul meu critic paranoic a ghicit esențialul problemei.” Iată plenitudinea!